

PHEGEA

driemaandelijks tijdschrift van de

VLAAMSE VERENIGING VOOR ENTOMOLOGIE

Afgiftekantoor 2600 Berchem 1

ISSN 0771-5277

Redactie : Dr. J.-P. Borie (Compiègne, France), F. Coenen (Brussel), T. Garrevoet (Antwerpen), B. Goater (Chandlers Ford, England), Dr. K. Maes (Gent), Dr. K. Martens (Brussel), A. Olivier (Antwerpen), H. van Oorschot (Amsterdam), D. van der Poorten (Antwerpen), W.O. De Prins (Antwerpen).

Redactie-adres : W.O. De Prins, Diksmuidelaan 176, B-2600 Antwerpen (Belgium).

Uitgegeven met steun van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap - Dienst Onderwijs

Jaargang 23, nummer 2

1 juni 1995

Trekvlinders in 1994, elfde jaarverslag (Lepidoptera)

Bart Vanholder

Résumé. Lépidoptères migrants en 1994 (onzième rapport) (Lepidoptera)

Rapport sur les migrants observés en Belgique en 1994. Au lieu du résumé classique, nous donnons un tableau avec l'information des migrants par decade.

Abstract. Migrating Lepidoptera in 1994, eleventh annual report (Lepidoptera)

Report on migrant Lepidoptera observed in Belgium in 1994. Instead of the usual summary a table with all information on Belgian migrants and vagrants per decade is given.

Key words: Migrating Lepidoptera - Belgium.

Vanholder, B.: Droeskouter 33, B-9450 Haaltert.

Inleiding

In totaal stuurden 112 vaste medewerkers lijsten in met de gegevens van 142 verschillende personen. Er dienden zich 18 nieuwelingen aan. In de extra dikke nieuwsbrieven was heel wat te vertellen over dit uitstekende migratiejaar. We kenden één van de beste zomers deze eeuw, samen met 1976, 1983, 1989 en 1990. 1994 zal onze annalen ingaan als jaar van vele "records", zowel wat de aantallen als de vliegtijd betreft. Tijdens de vergadering van het sectie-bestuur op 1 april 1995 te Haaltert stond het begin van internationale samenwerking hoog op de agenda. Goede contacten worden onderhouden met collega's in Nederland, Duitsland, Denemarken, Zweden, Engeland en Ierland. De heer Marcel Gillard vertaalde het jaarverslag en de nieuwsbrieven en voegde daar informatie voor de Franstalige medewerkers aan toe. Via hem kregen we gegevens van onze Noordfranse medewerkers en van enkele medewerkers die de grens overstaken om o.a. in het departement Meuse vlinders te observeren. Zeeuws-Vlaamse waarnemingen zijn ook dit jaar weer in het verslag verwerkt. Voor enkele algemene trekvlindersoorten wordt een pentadenhistogram van de vliegtijd gegeven. Dit zegt meer dan de vroegere, soms weinig overzichtelijke opsommingen van data. De eerste en laatste datum, alsmede de topdag worden nog wel uitdrukkelijk vermeld, evenals interessante

bemerkingen zoals vlinders die migrerend waargenomen werden. Om de tekst niet te overladen, wordt voortaan de vermelding van de provincie weggelaten; men kan ze bij de vindplaatsen onder elk tekstblokje terugvinden.

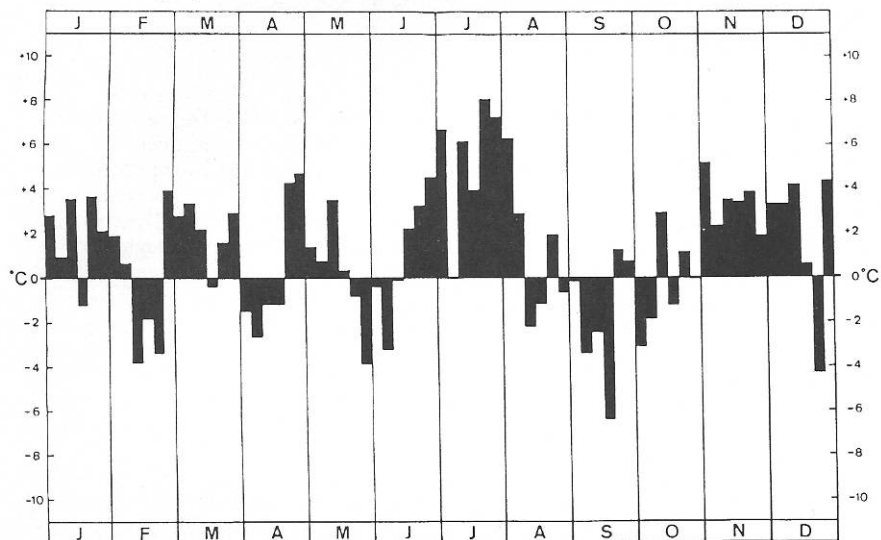
Klimatologisch overzicht van 1994

Het zal tijdens het lezen van ons elfde jaarverslag vlug duidelijk worden dat 1994 verreweg het beste trekvlinderjaar is geweest sinds de start van ons onderzoek. De verklaring hiervoor moet gezocht worden in de zeer uitzonderlijke meteorologische omstandigheden in 1994, met twee moeilijk verbeterbare warmterecords: de maanden juli en november. De winter van 1993-1994 was, zoals de voorgaande jaren, weerom vrij zacht, vooral tijdens december en januari. Gedurende de tweede decade van februari kenden we een korte vorstperiode. In deze winter werden slechts 3 winterdagen (temperatuur niet boven 0°C) opgetekend, wat uitzonderlijk weinig is. Het is dan ook niet toevallig dat tijdens de mooie dagen eind februari, reeds de eerste *Vanessa atalanta* werd waargenomen. Duidelijk een vlinder die de zachte winter wist te overbruggen. Er werd in de winter echter ook een recordhoeveelheid neerslag opgetekend.

De lente startte met abnormaal veel neerslag in maart. Te Ukkel viel tussen december en maart 403 mm neerslag, waar 241 mm het gemiddelde is. De maandenlange neerslag heeft dan ook nadelige gevolgen gehad. Voorjaarssoorten als *Rheumaptera cervinalis* en *Stegania trimaculata* deden het heel slecht. Er werden weinig *Issoria lathonia* opgemerkt in het voorjaar. In april was de temperatuur in de laatste decaden veel hoger dan normaal, met winden variërend uit zuidoostelijke tot zuidwestelijke richting. De eerste primaire migranten zijn wellicht toen bij ons aangekomen. Samen met de eerste *V. atalanta* werden ook de eerste *Plutella xylostella* en *Autographa gamma* gezien. De eerste helft van mei was vrij zacht. Er kwamen steeds meer van bovenstaande drie soorten voor, nu aangevuld met de eerste *Vanessa cardui*.

Gedurende de eerste helft van juni was het geen zacht weer. Nochtans werden in deze periode zowel de eerste *Macroglossum stellatarum*, *Mythimna unipuncta* als *Colias crocea* gemeld. De windrichting was in deze periode wel hoofdzakelijk zuidwest. Deze gestoorde maritieme lucht bracht dus blijkbaar de migranten tot bij ons. Vanaf 17 juni werd het steeds warmer en naar het einde van de maand toe werd het echt tropisch. In het begin waren het continentale stromingen, op het einde tropisch maritieme stromingen. Dit gunstige trekweer bracht ons de eerste *Agrius convolvuli*. Ook begin juli bleef het tropisch warm; in deze omstandigheden bereikte ons de primaire migrant van *Heliothis peltigera*. De julimaand zal bij vele weerkundigen en vlinderliefhebbers in het geheugen gegrift blijven. Zowel in België als in Nederland was het de warmste maand sinds het begin van de metingen. Na de tropische luchtstroom volgde tussen 9 en 24 juli zeer warme continentale lucht en vanaf 25 juli weerom tropische luchtstromingen met recordtemperaturen: ideaal trekvlinderweer en ook zeer gunstig weer voor een snelle ontwikkeling van de nakomelingen van de migranten van o.a. *V. atalanta*, *A. gamma*, *H. peltigera*. Enkele dwaalgasten kenden eveneens een versnelde ontwikkeling, zodat we een partiële tweede generatie zagen bij *Hyles euphorbiae* en *Hyles gallii*, waarvan de rupsen vroeger dan normaal verpopten. Begin augustus gingen de tropische stromingen verder, wat ons de enige *Acherontia atropos* opleverde en op 6 augustus een *Orthonoma obstipata*. Na deze datum kwam plots een eind aan het abnormaal warme weer: nog slechts 1 zomerdag op 22 augustus. Opvallend is dat vele zeldzaamheden slechts na de zeven weken durende hittegolf werden gemeld. De temperaturen bleven tussen 10 augustus en eind oktober geregeld onder normaal. Vooral september was absoluut kil en vochtig. Nochtans zagen we deze maand 32% van alle *V. atalanta*, 51% van alle *M. stellatarum*, 53% van alle *Nomophila noctuella* en 62% van alle *Agrotis ipsilon*.

Waarschijnlijk ging het dus om nakomelingen die zich dankzij het warme zomerweer hier vlot konden ontwikkelen. Naast de julimaand schoot echter ook de novembermaand uit de statistieken. Het was de warmste november sinds de start van de metingen. Tijdens de eerste dagen van november haalden we zelfs nog 20°C. Deze uitzonderlijke situatie bracht enkele gevolgen met zich mee: van *C. crocea* werden nog pas, ontpopte exemplaren gemeld. Ook andere soorten konden voor nakomelingschap zorgen: *N. noctuella*, *M. unipuncta*, *Peridroma saucia* en *A. ipsilon*. Verschillende andere soorten werden nog nooit zo laat in november waargenomen als in 1994. In december hield het zachte weer aan zodat nog *V. atalanta* gemeld werd op de voorlaatste dag van het jaar, alweer een mogelijkheid voor deze soort om eventueel in ons land te overwinteren.

Figuur 1: Afwijking van de gemiddelde maximale temperaturen per pentade te Ukkel in 1994 t.o.v. het normale. Normale afwijking = 0°C.

Medewerkers aan het verslag 1994

A. Artoisenet, H. Bastiaens, M. Bauduin, R. Beernaert, E. Bogaert, D. Bonte, H. Bun, M. Capello, J. Chapelle, P. Cluck, R. Dall'Asta, J. De Bakker, Mevr. De Block, A. De Boer, S. De Bruycker, C. De Caluwe, H. De Decker, NWG DE GAVERS, G. De Prins, R. De Prins, C. De Roover, R. De Spiegeleire, D. De Troyer, A. De Turck, A. De Vreese, B. De Vreese, T. De Witte, Mevr. De Zwarte, C. Develter, M. Dubucq, E. Dufrain, L. Dufrain, D. Dumont, S. Dupont, P. Durinck, G. Evrard, M. Faquaet, J. Fautrey, T. Garrevoet, M. Gillard, Gilbert Glabeke, Gerrit Glabeke, Gertjan Glabeke, D. Gryffroy, G. Himschoot, G. Hooft, P. Hoornman, I. Hoste, Fam. K. Janssens, F. Jonckheere, H. Kinders, B. Kindts, G. Kurstjens, M. Lambert, V.A. Lefebvre, A. Leman, A. Leporcq, A. Leveque, E. Lievens, P. Lighezzolo, R. Litt, K. Lock, B. Maes, G. Martens, E. Martin, T. Maréchal, M. Mathys, L. Merveillie, F. Moelans, J. Michiels, B. Misonne, Dhr. Noens, R. Nyst, J. Pauwels, J. Petit, G. Pierloot, R. Pletinck, G. Prang, W. Prinsen, D. Raes, G. Rappé, J.L. Renneson, B. Revyn, A. Riemis, C. Riemsdag, L. Rose, J. Sas, D. Sierens, T. Sierens, W. Slosse, A. Soete, B. Soye, R. Spronck, S. Spruytte, E. Stassart, F. Sueur, E. Taelman, K. Teerlinck, E. Termote, H. Tessely, G. Thoné, W. Troukens, M. Van Acker, E. Van Aelst, H. Van Besauw, O. Van De Kerckhove, W. Vandemaële, W. Vandenbranden, Bert Van Holder, G. Van Hoorebeke, J. Van Kerschaver, G. Van Koest, R. Van Moerkerke, M. Van Moerkerke, M. Van Opstaele, P. Van Son, P. Vande Putte, F. Vandenbossche, Bart Vanholder, A. Verboven, F. Verloove, P. Verloove, E. Vermandel, H. Vernerssch, C. Verscheure, W. Verschraegen, K. Verstraeten, J. Vervaecke, P. Viret, S. Vyncke, C. Warnotte, J. Wellekens, A. Wieland, G. Wieme, Mevr. Wikkerink, B. Willock, R. Wouters, W. Wouters, S. Wuys.

Trekvlinders

Colias hyale (Linnaeus, 1758)

9 exemplaren van de gele luzernevlinder, vroegste waarneming 2 exemplaren te 's-Gravenwezel op 15 mei (T. Maréchal). Vlinders gezien ten noorden van de lijn Samber en Maas duiden zeker op migratie: Maaseik 11 juli (G. Pierloot), Nieuwkerke-Heuvelland 27 juli (S. Spruytte) en Beernem 14 augustus (G. Wieme). Op 30 juli werden 2 vlinders op uiteenliggende plaatsen gezien: te Dranouter (S. Spruytte) en te Bambois (M. Dubucq). De laatste 2 vlinders zag M. Lighezzolo te Han-sur-Lesse op 15 augustus.

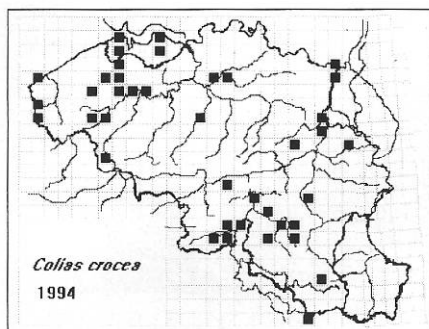
Vindplaatsen: **Ant.(2):** 's-Gravenwezel; **Lim.(1):** Maaseik; **Nam.(3):** Bambois, Han-sur-Lesse; **W.Vl.(3):** Beernem, Dranouter, Nieuwkerke-Heuvelland.
Maandtotalen: mei 2, juli 4, augustus 3. Jaartotaal : 9

Colias crocea (Fourcroy, 1785)

Het vorig recordaantal uit 1983 werd bijna verdubbeld; we telden dit jaar maar liefst 176 ex. (fig. 3). Vroegste exemplaar te Gent op 14 juni (I. Hoste). Omstreeks dezelfde periode werd een zeer zeldzame trekvlinder, *M. unipuncta*, gezien. Het tweede exemplaar werd slechts een maand later gezien en het derde op 17 juli, beide te Presgaux (M. Gillard). Dan volgde een serie met een piek op 3 augustus, op 8 lokaliteiten. Deze kunnen afstammelingen zijn van vlinders die hier half juni zijn toegekomen. Op 11 augustus ving E. Stassart te Haccourt een totaal afgevlogen exemplaar. Het hoogste dagtotaal werd genoteerd op 15 augustus met 27 vlinders, waarvan echter 21 exemplaren op een luzerneveld te Smuid (M. Lighezzolo). Bovendien merkte W. Troukens op 16 augustus een migrerend exemplaar op. De piek in het voorkomen volgt erg vlug op de eerste piek op 3 augustus, zodat het wellicht niet om afstammelingen van de primaire migranten gaat. Het is dus best mogelijk dat half augustus weer migratie is opgetreden, b.v. van vlinders uit Frankrijk. Bij andere soorten bestaan eveneens aanwijzingen dat er half augustus migratie kan geweest zijn (*V. cardui*, *A. gamma*). C. Fregat telde te La Chapelle-du-Châtelard (dep. Ain) op 1 oktober in een tijdspanne van tweeënhalve uur, 29 *C. crocea* en 428 *V. atalanta* die naar het zuiden trokken. De volgende dag waren dit 42 *C. crocea* en nog slechts 89 *V. atalanta* op anderhalf uur. Zeer opmerkelijk was het optreden van een erg late generatie in België geboren vlinders te Loen tussen 1 en 8 november, nieuwe uiterste datum (E. Stassart). Deze kunnen afstammelingen geweest zijn van de kleine migratie die half augustus heeft plaats gevonden. Op het biotoop waar deze puntgave vlinders werden aangetroffen heerst een bijzonder warm microklimaat. Aldus was het mogelijk dat daar de vlinders nog tot ontwikkeling kwamen. Op dezelfde plaats waren zo laat in het jaar eveneens *N. noctuella*, *A. gamma*, en *V. atalanta* nog goed vertegenwoordigd. Opmerkelijk is dat twee kernen te zien zijn op de kaart met het verspreidingsgebied van de oranje luzernevlinder in België in 1994 (fig. 2).

Vindplaatsen: **Ant.(3):** Duffel, Heist-op-den-Berg; **Bra.(2):** Anderlecht, Sint-Jans-Molenbeek; **Hen.(1):** Vaulx (lez-Tourmai); **Lim.(26):** Kessenich, Kinrooi, Maaseik; **Luik (22):** Borchène, Gileppe, Haccourt, Lanaye, Lixhe, Loen, Stockay; **Lux.(28):** Habay, Hampteau, Libin, Orsinaing, Smuid, Torgny; **Nam.(13):** Belvaux, Bouvignes-devant-Dinant, Forrières, Fosse-la-Ville, Gendron, Honnay, Pesche, Presgaux, Romerée, Vauclles, Vierves-sur-Viroin; **O.Vl.(38):** Bellem, Eeklo, Gent, Knesselare, Landegem, Maldegem, Merendree, Sint-Martens-Latem, Ussel; **W.Vl.(15):** Deerlijk, Gullegem, Harelbeke, Oostduinkerke, Watou, Westvleteren, Wingene; **Z.Vl.(26):** Axel, Lamswaarde, Oostbrug, Schoondijke, Zaaanslagveer; **Fra.(4):** Dun-sur-Meuse, Pont-Sainte-Maxime-sur-Oise.

Maandtotalen: juni 1, juli 18, augustus 130, september 8, oktober 8, november 13. Jaartotaal: 178.

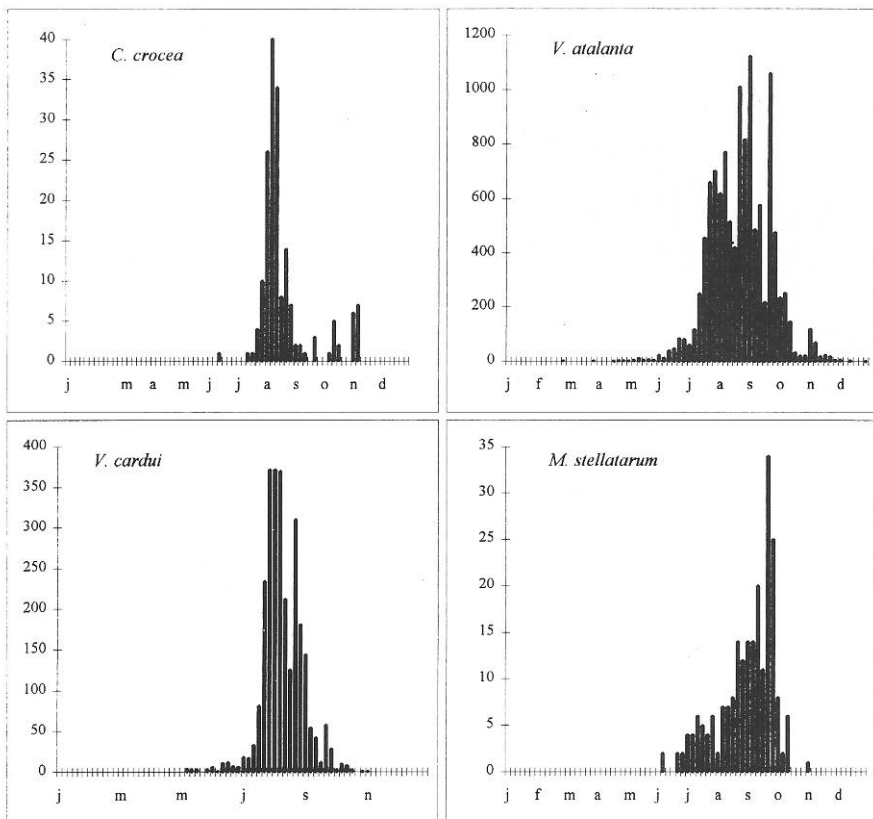
Figuur 2: Verspreiding in België van *Colias crocea* (Foureroy, 1785) in 1994.

Vanessa atalanta (Linnaeus, 1758)

Een goed jaar voor de *atalanta* zodat het vorig record van 1992 er net moest aan geloven. De vlinder wordt tegenwoordig bijna het jaar rond gezien. Eerste melding te Visé op 27 februari (R. Spronck), dan 2 vlinders te Zwijndrecht op 27 en 31 maart (S. Vyncke). Het gaat hier vermoedelijk om overwinteraars die bij de eerste lentezon ontwaakten. De eerste echte migranten zijn wellicht vanaf 18 april in België aangekomen. Vanaf dan begon een reeks dagelijkse meldingen. Op 12 juni zag ik te Roly twee actieve migranten. De volgende dagen werden nog actieve migranten gemeld op 14 en 15 juni te Haaltert, op 19 en 23 juni te Sart en tenslotte op 1 juli te Zedelgem (W. Vandenbrande). In dezelfde periode kwam de migratie van *C. crocea* op gang. Ik voerde buitenshuis een kweek-experimentje uit met een op 17 juni gevangen *atalanta*-wijfje. Op 18 juni afgezette eitjes leverden precies 1 maand later de eerste vlinders! In het histogram (fig. 4) zien we een kleine piek eind juni; deze kan op de top duiden van aangekomen migranten. Een brede piek eind juli begin augustus kan veroorzaakt zijn door hier opgegroeide vlinders, nakomelingen van vlinders die hier slechts een maand voordien toekwamen! Begin augustus trof B. Kindts een rups aan, die dus op het einde van maand de vlinder kon geven; precies dan zien we ook de hoofdpijk. Er werden heel wat remigrerende *atalanta*'s gezien, de eerste in zuidelijke richting op 25 juli in het Franse Baie-de-Somme (F. Sueur). Vanaf 21 augustus tot begin september werden dagelijks trekvlinders naar het zuiden gemeld. Opmerkelijk waren enkele ons door M. Lambert gemelde remigraties met grotere aantallen op 22 en 23 september te Frasnes-lez-Couvin (10 ex.), Mariembourg (65 ex.) en Dailly (15 ex.). Eveneens eind september werd een vlinder in diapauze gemeld door F. Verloove. Er werden in 1994 nog 2 rupsen gevonden op 19 september; deze kunnen dus nog voor vlinders in de mooie novembermaand gezorgd hebben. De kleine piek in november is vooral afkomstig van foeragerende vlinders op klimop. Op 15 december vond L. Dufraing in een onverwarmde loods te Rijkervorsel nog een vlinder. Het laatste exemplaar buitenshuis werd op 30 december te Theux door L. Rose gezien; een vlinder die hij op 11 december ook reeds meldde. Ditzelfde vrouwelijk exemplaar werd bovendien nog waargenomen op 15 en 28 januari 1995, telkens buitenshuis! Dit vormt een duidelijk bewijs dat de *atalanta* hier poogt te overwinteren.

Per provincie, de aantallen zijn bedoeld om een goed beeld te vormen over de werkzaamheden van onze medewerkers: Ant.(1549); Bra.(890); Hen.(149); Lim.(326); Luik(1010); Lux.(99); Nam.(331); O.Vl.(3272); W.Vl.(3814); Z.Vl.(362); Fra.(167).

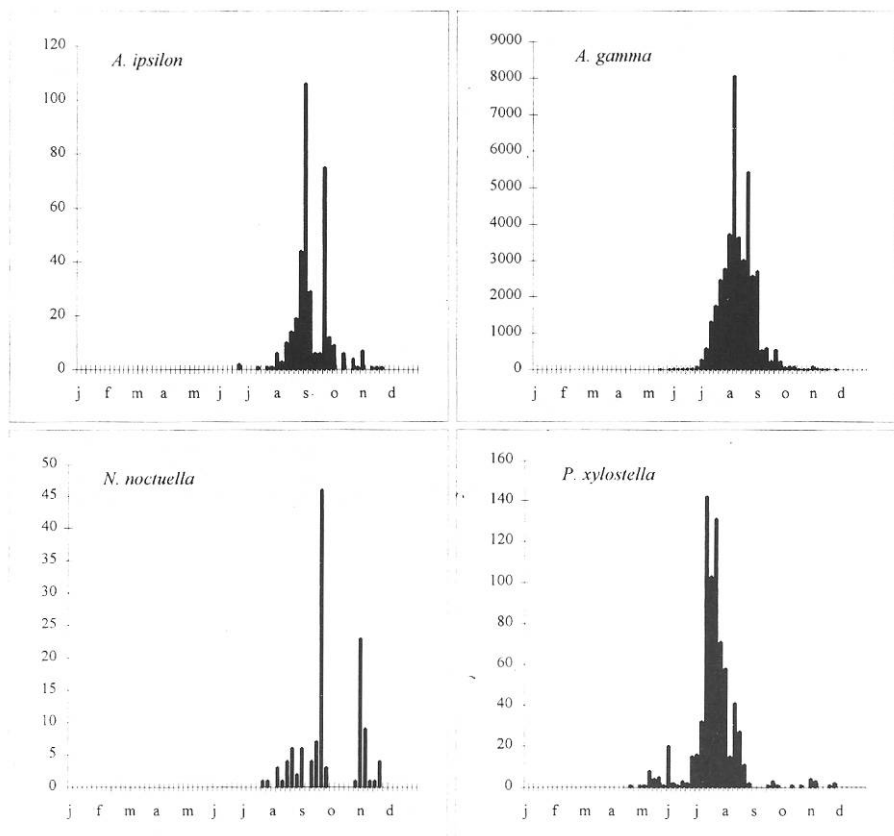
Jaartotaal: 11.965 + 4 rupsen.

Figuur 3-6: Histogram per pentade (1994) van: 3. *Colias crocea* (Fourcroy, 1785), 4. *Vanessa atalanta* (Linnaeus, 1758), 5. *Vanessa cardui* (Linnaeus, 1758) en 6. *Macroglossum stellatarum* (Linnaeus, 1758).

***Vanessa cardui* (Linnaeus, 1758)**

Een meer dan behoorlijk jaar voor de distelvlinder, zeker vergeleken bij het povere aantal in 1993. De vroegste waarneming gebeurde op 7 mei te Marbehan (J.L. Renneson). M. Gillard meldde reeds in mei dat *V. cardui* met honderden tegelijk over Frankrijk in onze richting migreerde. Ikzelf zag te Haaltert een actieve migrant op 16 juni (zie ook *V. atalanta*). In het histogram (fig. 5) zien we tijdens deze dagen een klein piekje. Het hoogste dagtotaal van 121 werd opgetekend op 3 augustus. Deze piek bestond wellicht uit hier opgegroeide dieren. Half augustus komt er plots een tweede piek, veel te vlug na de eerste om van hier opgegroeide vlinders te kunnen spreken. Misschien bestond deze piek uit nieuwe migranten (zie opmerking bij *C. crocea*). Enkele mensen berichtten ons over een merkexperiment van distelvlinders in september. Hieruit bleek dat bijna dagelijks nieuwe exemplaren opgetekend werden, zelden betrof het een gemerkte vlinder. Het voorlaatste exemplaar werd door W. Vandenbrande opgetekend te Zedelgem op 2 november. Het laatste exemplaar betekende weer een record: op 7 november te Estinnes-

Figuur 7-10: Histogram per pentade (1994) van: 7. *Agrotis ipsilon* (Hufnagel, 1776), 8. *Autographa gamma* (Linnaeus, 1758), 9. *Nomophila noctuella* ([Denis & Schiffermüller], 1775) en 10. *Phutella xylostella* (Linnaeus, 1758).

au-Mont door S. Dupont. Nog nooit zagen we een distelvlinder zo laat op het jaar.

Per provincie: Ant.(249); Bra.(167); Hen.(21); Lim.(119); Lux.(132); Nam.(47); O.Vl.(508); W.Vl.(906); Z.Vl.(154); Fra.(75).

Jaartotaal: 2.884.

Acherontia atropos (Linnaeus, 1758)

Een zeer zwak jaar voor de doodshoofdvlinder. De enige vlinder in 1994 werd ons uit Hengstdijk gemeld op 4 augustus (E. Taelman). Slechts één enkele, volgroeide rups op een grasmat naast een perceel aardappel te Liedekerke werd op 9 augustus aan W. Troukens gemeld door M. De Rijck. Ze werd door B. Misonne opgehaald maar de kweek mislukte.

Vindplaatsen: Bra.(1): Liedekerke, 1 rups; Z.Vl.(1): Hengstdijk.

***Agrius convolvuli* (Linnaeus, 1758)**

Hoewel het voor vele soorten een uitstekend jaar was, bleek dit voor de migrerende pijlstaarten niet het geval. Te Maaseik stelde ik na grondig onderzoek vast dat de rupsen in 1994 voor het eerst sinds 1991 totaal ontbraken. Een eerste vlinder werd op 25 juni te Verviers door T. Dewitte gezien. K. Janssens zag een erg klein exemplaar op 23 juli te Geel. Tussen 11 augustus en 30 september werden 19 vlinders waargenomen, waarvan 17 op siertabak. Vele waarnemers hielden nochtans nauwlettend bij schemering hun siertabak in de gaten. Slechts B. Misonne te Poppel, W. Vandemaële te Deerlijk en S. Dupont te Estinnes-au-Mont zagen meerdere exemplaren rond deze plant. Het laatste dier werd te Verviers-sur-Viroin door T. Dewitte op 4 oktober dood aangetroffen.

Vindplaatsen: **Ant.(7):** Brecht, Geel, Poppel, Westmalle; **Bra.(1):** Anderlecht; **Hen.(8):** Estinnes-au-Mont; **Luik (1):** Verviers; **Nam.(1):** Verviers-sur-Viroin; **O.VI.(1):** Ursel; **W.VI.(2):** Deerlijk; **Z.VI.(1):** Hengstdijk.
Maandtotalen: juni 1, juli 1, augustus 4, september 15, oktober 1. Jaartotaal: 22.

***Macroglossum stellatarum* (Linnaeus, 1758)**

Met deze pijlstaart ging het dit jaar wel goed. Er kwamen duidelijk twee generaties voor (fig. 6). De migranten bereikten ons vanaf 8 juni te Bassenge (J. Petit) en Bellem (I. Hoste). In deze periode bereikten ons nog enkele andere migranten (zie *C. crocea* en *M. unipuncta*). Vanaf begin juli was de soort bijna dagelijks aanwezig met een top rond half juli. Steeds werd wel ergens een vlinder gezien in augustus en een brede piek komt voor begin september, gevolgd door nog een opvallende piek eind september; wellicht een eerste groep migranten met piek half juli gevolgd door nakomelingen met piek begin september. De plotse piek eind september kan eventueel verklaard worden door een kleine piek tijdens de laatste dagen van juli, ofwel ging het om een bijkomende migratie. De tropische zomertemperaturen zorgden in ieder geval voor het optreden van een mooie generatie nakomelingen in ons land. Het hoogste dagtotaal van 13 werd bereikt op 24 september op 10 verschillende lokaliteiten. Zoals we dit reeds vroeger vaststelden, is de kolibrievlinder op zowat alle tijdstippen van de dag gezien. Herhaaldelijk werd een exemplaar bij valavond gezien. Op 4 september zag M. Lighezzolo te Jalhay er zelfs één om 20.20 u foerageren op vlinderstruik. Een erg ongewoon tijdstip echter werd door H. Kinders op 17 september opgetekend. Deze ving een exemplaar op licht tijdens een nachtvangst. Was dit een exemplaar toevallig in de buurt van de lichtbron of werd het 's nachts tijdens de migratie waargenomen? De pijlstaart werd overigens op tal van bloemen waargenomen, waaronder ijzerhard, tuingeranium en vlinderstruik de belangrijkste zijn. E. Taelman zag op 24 oktober te Terneuzen een exemplaar binnenin een waslokaal. Is dit alweer een poging tot overwintering? De laatste kolibrievlinder werd gezien op 3 november te Eeklo (B. Kindts).

Vindplaatsen: **Ant.(10):** Beerse, Brecht, Doel, Mechelen, Meer, Poppel; **Bra.(8):** Korbeek-Lo, Leuven, Nivelles, Overijse, Sint-Martens-Bodegem, Winksele; **Hen.(4):** Estinnes-au-Mont, Mesvin; **Lim.(4):** Kinrooi, Lanaken, Maasmechelen, Veldwezelt; **Luik(28):** Bassenge, Lixhe, Loen, Oupeye, Petit-Rechain, Stockay, Visé, Waremmé; **Lux.(9):** Marbehan, Noirefontaine, Sainte-Marie-sur-Semois, Torgny; **Nam.(8):** Focant, Forrières, Han-sur-Lesse, Jemeppe-sur-Sambre, Mariembourg, Petigny; **O.VI.(46):** Bellem, Borsbeke, Eeklo, Gent, Haaltert, Hamme, Hamme Sint-Anna, Knesselare, Moerzeke, Poeke, Sinaai, Ursel, Wetteren; **W.VI.(112):** Anzegem, Deerlijk, Gijselbrechtegem, Koksijde, Nieuwkerke-Heuvelland, Poperinge, Ruiselede, Sint-Denijs, Westouter, Zedelgem, Zwevegem; **Z.VI.(60):** Axel, Emmadorp, Hengstdijk, Hulst, Kloosterzande, Koegorspolder, Lamswaarde, Nieuwvliet, Sint-Jansteen, Terneuzen, Zaaanslagveer, Zuiddorpe; **Fra.(8):** Pont-Sainte-Maxime-sur-Oise.

Maandtotalen: juni 6, juli 42, augustus 79, september 151, oktober 18, november 1. Jaartotaal: 297.

***Agrotis ipsilon* (Hufnagel, 1766)**

De ipsilonuil heeft zich met een nieuw recordaantal totaal hersteld na vier echt

zwakke jaren. De soort werd talrijk op smeer waargenomen. Het eerste exemplaar werd signaleerd te Schilde op 26 juni (H. Van Besauw). B. Misonne ving de volgende dag te Poppel het tweede op licht. Op 12 juli kwam een exemplaar op HPL-licht te Lixhe (E. Stassart). Vanaf augustus begonnen de waarnemingen op smeer en de aantallen gingen de hoogte in. Ik slaagde er niet in om van wijfjes die ik na half augustus ving ook maar enig eitje te bekomen. Het hoogste dagtotaal is 43 stuks op 3 september, maar hierin bevinden zich de 35 vlinders die A. de Turck te Wenduine op smeer zag. Toch werden ze de eerste decade van september op veel verschillende lokaliteiten gezien, zodat het wel om de hoofdpijk gaat van de hier opgegroeide generatie. De door A. de Turck en mezelf frequent toegepaste smeertechniek te Wenduine is verantwoordelijk voor het hoge aantal in West-Vlaanderen; op 17 smeerbeurten noteerden we 112 vlinders. In het totaal werden 247 exemplaren op smeer gevangen. Slechts bij 43 vlinders is de methode van waarnemen niet opgegeven; we komen dus bij 20% op licht, 80% op smeer. Het laatste exemplaar zag ik zelf op HPL-licht te Haaltert op 23 november, de nieuwe laatste vinddatum (fig. 7).

Vindplaatsen: **Ant.(82):** Antwerpen, Beerse, Merksplas, Oud-Turnhout, Poppel, Schilde, Zwijndrecht; **Bra.(1):** Dilbeek; **Lim.(53):** Diepenbeek, Eidsen, Genk, Maaseik, Rotem; **Luik(17):** Argenteau, Hautes-Fagnes, Lanaye, Lixhe, Stockay; **Lux.(10):** Marbehan, Rome, Virton; **Nam.(25):** Belvaux, Franc-Waret, Han-sur-Lesse, Presgaux; **O.VI.(8):** Assenede, Daknam, Eeklo, Haaltert, Mariakerke, Sint-Margriete; **W.VI.(163):** Deerlijk, Ruiselede, Sint-Denijs, Wenduine, Wihgene. **Z.VI.(15):** Hulst.
Maandtotalen: juni 2, juli 3, augustus 105, september 234, oktober 20, november 1. Jaartotaal: 374.

***Peridroma saucia* (Hübner, [1808])**

Een nieuw recordaantal van 12 werd bereikt. Alle waarnemingen komen uit de kuststreek of het aangrenzende gebied. Ook in Nederland werd *P. saucia* vooral aan de kust gezien en deze lijn kan zo doorgetrokken worden naar Denemarken waar de soort enkel in West-Jutland present was. Dit pleit duidelijk voor de kust als gevolgde trekroute. K. Janssens nam een vroeg exemplaar waar te Zwijndrecht op 16 juli. Wellicht was dit een primaire migrant. Op 26 september werden op HPL-licht 2 exemplaren gemeld door M. van Opstaele te Maldegem. Dan restten er enkel nog de waarnemingen van A. De Turck aan de Belgische kust. Hij ving op smeer te Wenduine tussen 20 augustus en 12 november maar liefst 9 exemplaren, alle hier opgegroeid. De soort heeft in onze streken bij zeer warm weer reeds 2 tot 3 maanden nodig om nakomelingen te produceren. 12 november is een nieuw record als uiterste datum.

Vindplaatsen: **Ant.(1):** Zwijndrecht; **O.VI.(2)** Maldegem; **W.VI.(9):** Wenduine.
Maandtotalen: juli 1, augustus 1, september 5, oktober 4, november 1. Jaartotaal: 12.

***Autographa gamma* (Linnaeus, 1758)**

Wellicht het meest opgemerkt in 1994 waren de massieve hoeveelheden gamma-uitjes. Ons vorig record werd wel verbroken maar vele mensen meldden geen aantallen omdat ze gewoon niet te tellen waren. Het pentadenhistogram (fig. 8) werd geconstrueerd op basis van geselecteerde gegevens. In de zomer meldden ons enkele personen "massale hoeveelheden" bij eenmalige bezoeken op heide-terreinen, in natuurgebieden, enz. Hierbij werden schattingen gemaakt van soms 5000 vlinders op 1 dag. Deze cijfers werden wel in het jaartotaal opgenomen louter om aan te stippen hoe massaal de vlinder aanwezig was, maar ze werden niet in het histogram verwerkt, waar enkel gebruik werd gemaakt van regelmatig en op een constante manier getelde gamma's op steeds hetzelfde terrein. De eerste waarneming gebeurde op 29 april te Biron (alweer onze bekende "eind april"-periode). De migranten kwamen hier in mei en juni aan. Met de gamma-uil deed ik tweemaal een kweekexperiment buitenshuis. Een wijfje, gevangen op 1 juni, gaf reeds op

10 juli nieuwe vlinders, dus 40 dagen na het legsel. Intussen had ik op 25 juni een nieuwe partij eitjes die uitkipten. Bij verder kweken leverden deze ten vroegste op 28 augustus vlinders, ruim 70 dagen na het legsel. Als we deze ervaringen inpassen in het histogram, zien we dat dit complex samengesteld is. In de grafiek merken we slechts kleine hoeveelheden op het tijdstip dat ik hier een fertiel vrouwtje ving op 1 juni, dus primaire migranten in deze periode. Deze leverden reeds 10 juli een vervolgeneratie, wanneer er nog geen sprake is van grote aantallen. Een tweede wijfje, op 12 juni, leverde de vlinders echter pas eind augustus, dus na de tweede piek. Op 25 juli nam M. Dubucq nog een wijfje waar terwijl het op allerlei planten eitjes aflegde. In augustus slaagde ik er niet meer in om nog eitjes te bekomen. We kunnen natuurlijk met deze enkele experimentjes weinig zeggen over heel het fenomeen, maar het laat toch uitschijnen dat de grafiek is samengesteld uit een overlapping van elkaar opvolgende generaties, aangevuld met migraties (zie de plotse piek eind augustus). Het zou zeer nuttig zijn als dergelijke zeer eenvoudige kweekexperimenten door verschillende mensen uitgevoerd werden. Het hoogste dagtotaal werd gemeld op 9 augustus. De laatste waarneming kwam van E. Stassart op 27 november te Lanaye.

Per provincie, enkel tentatief voor de activiteit van de medewerkers: **Ant.**(10593), **Bra.**(2815), **Hen.**(123), **Lim.**(4926), **Luik** (8929), **Lux.**(1070), **Nam.**(2018), **O.Vl.**(10666), **W.Vl.**(13400), **Z.Vl.**(5922), **Fra.**(169).
Jaartotaal : +60.000.

***Chrysodeixis chalcites* (Esper, 1789)**

Het eerste exemplaar werd gezien te Merksplas door E. Dufrain op 19 juli. Daarna volgden tot 28 augustus nog 15 vlinders. Toch moet de soort niet zeldzaam geweest zijn; T. Garrevoet lokte op 15 augustus te Antwerpen-Kiel 9 mannetjes met behulp van feromoon, in een tijdspanne van amper 20 minuten. Nog twee laatkomers: te Haaltert vond ik een gaaf vrouwtje op 12 oktober bij mijn HPL-licht en G. De Prins ving te Antwerpen de laatste vlinder op licht op 4 november, een nieuwe uiterste datum.

Vindplaatsen: **Ant.**(16): Antwerpen, Kiel, Merksplas, Poppel, Zwijndrecht; **O.Vl.**(1): Haaltert; **Z.Vl.**(1): Hulst.
Maandtotalen: juli 4, augustus 12, oktober 1, november 1. Jaartotaal: 18.

***Heliothis peltigera* ([Denis & Schiffermüller] ,1775)**

Van *H. peltigera*, één van de grootste verrassingen uit 1994, werden maar liefst 14 exemplaren gevonden op verschillende plaatsen verspreid over het land, heel wat beter dan het vorige record van 4 stuks in 1993. Een eerste vlinder, wellicht een primaire migrant, werd te Ruiselede op U.V.-licht gevangen op 3 juli door A. Leman. Begin juli begonnen ook belangrijke aantallen *M. stellatarum* ons land binnen te komen. De eerste vondst voor België van een rups van *H. peltigera* komt op naam van B. Kindts. Hij vond in het krekengebied te Sint-Jan-in-Eremo op 19 juli een halfwas rups op kamille. Het is vanwege het warme weer zeer goed mogelijk dat deze rups nabreedt was van een vlinder die ons land begin juli bereikte. In Engeland worden, volgend op migratie in het voorjaar, bijna jaarlijks rupsen van deze migrant aangetroffen, waarna een generatie ter plaatse opgegroeide vlinders optreedt. Dit was in België in 1994 ook het geval. De rups werd verder uitgekweekt en gaf op 12 augustus een mannetje. Volgend op deze periode werd op 25 augustus door M. Gillard een vlinder op HPL-licht gevangen en tussen 28 augustus en 13 september werden nog 10 exemplaren gezien. Eén van deze vlinders werd overdag op leverkruid gezien te Rijkevorsel op 5 september (L. Dufrain). Het laatste exemplaar werd te Anderlecht op ijzerhard op 10 oktober gezien door W. Troukens, een nieuwe laatste vinddatum in ons land. Dezelfde waarnemer zag voordien op 3 en 13 september nog 2 andere exemplaren op vlinderstruik foerageren. Deze uil wordt bij voorkeur op

bloeiende planten waargenomen. In Nederland was 1994 eveneens een recordjaar voor de soort.

Vindplaatsen: **Ant.(3)**: Merksplas, Rijkervorsel, Poppel; **Bra.(3)**: Anderlecht; **Hen(1)**: Laplaigne; **Lim(1)**: Remersdaal; **Nam.(1)**: Presgaux; **O.VI.(2)**: Sint-Jan-in-Eremo (rups), Zomergem; **W.VI.(3)**: Sint-Denijs, Ruiselede. Maandtotalen: juli 1 imago + 1 rups, augustus 7, september 4, oktober 1. Jaartotaal: 13 imago's + 1 rups.

***Mythimna unipuncta* (Haworth, 1809)**

Van deze bij ons zeer zeldzame uil werden dit jaar maar liefst drie exemplaren gemeld. Eén van de mooiste bewijzen voor trek in die periode is de vondst van een exemplaar te Zutendaal op 11 juni op HPL-125 door T. Garrevoet, een nieuwe vroegste vinddatum voor België. Zo vroeg in het jaar wordt de soort zelfs in geheel Noordwest-Europa maar zelden gezien. In Zuid-Frankrijk te Le-Sauvetat-du-Dropt (dep. Lot et Garonne) kreeg M. Gillard op 25 mei 4 exemplaren van deze uil op HPL-licht. Van september tot oktober trof hij de uil op dezelfde plaats dagelijks massaal aan (soms 20 tot 45 exemplaren op 1 nacht). In Portugal trof ik in de eerste helft van september deze migrant eveneens dagelijks op HPL-licht. Tussen 1 en 8 juni hebben constant zuidenwinden geheerst. De eerste *C. crocea* (14 juni) werd omstreeks dezelfde tijd als deze eerste *M. unipuncta* in België gezien. M. Gillard ving te Presgaux op 31 oktober rond middernacht één exemplaar op HPL-licht en een tweede op 20 november. Deze soort wordt gewoonlijk nog zeer laat in het jaar aangetroffen. In Nederland is zij wel meer gezien de afgelopen tien jaar, bijna steeds tussen oktober en december, veelal op smeer.

Vindplaats: **Lim.(1)**: Zutendaal; **Nam(2)**: Presgaux.

***Tyta luctuosa* ([Denis & Schiffmüller], 1775)**

In België zelf werd deze migrant niet gezien, wel te Dun-sur-Meuse (dep. Meuse) op 7 augustus (A. Artoisenet). Deze soort wordt ook in de ons omringende landen slechts zelden gemeld. Een waarneming op 20 km van onze grens heeft dus wel zijn belang. Er werd dit jaar eveneens een exemplaar waargenomen in Groot-Brittannië, op 17 juni in het Co. Durham, tot nog toe de meest noordelijke vindplaats in dat land (Dunn 1994).

***Orthonama obstipata* (Fabricius, 1794)**

Enkel de familie Janssens meldde in 1994 vlinders te Laplaigne (Hen.): een mannetje op 6 augustus en een vrouwtje op 23 september, beide op HPL-licht.

***Udea ferrugalis* (Hübner, [1796])**

Met 17 exemplaren hoort 1994 voor deze Pyralidae bij de betere jaren. De eerste vlinders werden gezien te Sint-Jans-Molenbeek op 3 september en op vlinderstruik te Anderlecht op 4 september (W. Troukens), op het einde van deze maand nog te Han-sur-Lesse op 22 en te Lanaye op 27 september (E. Stassart). Het enige oktober-exemplaar zag ik op 24 oktober te Haaltert. Op 2 november startte een reeks met op verschillende plaatsen bijna dagelijks vlinders. Kunnen we spreken van een hier opgegroeide generatie? De soort kan ook op smeer gevangen worden. Dit getuigden vangsten van A. De Turck te Wenduine op 11 november en A. Artoisenet op 22 november te Franc-Waret. De laatste vlinder zat naast mijn lichtval op 24 november, een nieuwe uiterste datum.

Vindplaatsen: **Ant.(1)**: Merksplas; **Bra.(3)**: Anderlecht, Sint-Jans-Molenbeek; **Luik(3)**: Lanaye, Ninane; **Nam.(4)**: Franc-Waret, Han-sur-Lesse, Presgaux; **O.VI.(2)**: Haaltert; **W.VI.(1)**: Wenduine; **Z.VI.(3)**: Hulst. Maandtotalen: september 4, oktober 1, november 12. Jaartotaal 17.

***Nomophila noctuella* ([Denis & Schiffermüller], 1775)**

Een nieuw record van 123 vlinders werd bereikt. Hiermee is het vorige record van 46 stuks uit 1988 verleden tijd. De eerste vlinder werd door R. Pletinck gezien te Hamme op 29 juli. Het hoogste dagtotaal van 19 werd bereikt op 21 september. Samen met de 2 erop volgende dagen kenden we toen waarnemingen op een tiental lokaliteiten. De vorige uiterste datum -23 oktober 1988- werd nu met een maand verlegd. Het laatste exemplaar werd door W. Troukens op licht gezien te Anderlecht op 23 november. Met maar liefst nog 38 vlinders in de zachte novembermaand van 1994, kunnen we besluiten dat hier vanaf 2 november een tweede generatie is opgetreden (fig. 9). Deze *Pyalidae* liet zich dit jaar, evenals de vorige soort, op smeer aantreffen. A. Artoisenet zag op 5 november te Franc-Waret een *N. noctuella* op smeer. W. Troukens trof exemplaren op ijzerhard, vlinderstruik en siertabak aan. Hij nam vele vlindertjes overdag waar tussen zaailingen van akkerhoningklaver.

Vindplaatsen: **Ant.(11):** Antwerpen, Baarle-Hertog, Merksplas, Poppel, Rijkvorsel; **Bra.(25):** Anderlecht, Dilbeek, Sint-Jans-Molenbeek; **Lim.(2):** Maaseik; **Luik(41):** Haccourt, Hermalle-sur-Argenteau, Lixhe, Loen, Stockay; **Nam.(15):** Franc-Waret, Presgaux; **O.VI.(15):** Haaltert, Hamme; **Z.VI.(6):** Hulst. **Fra.(2):** Dun-sur-Meuse.

Maandtotaal: juli 2, augustus 16, september 66, oktober 1, november 38. Jaartotaal: 123.

***Plutella xylostella* (Linnaeus, 1758)**

Weer een soort die een nieuw record vestigde met maar liefst 745 vlinders, ongeveer het dubbele van het vorige record. Het zou erg toevallig zijn dat enkel in de tuin van M. Gillard en mezelf zoveel exemplaren aanwezig waren; wie in 1994 moeite heeft gedaan om deze kleine micro te observeren had ruime kansen om ermee kennis te maken. De eerste micro zag ik te Haaltert reeds op 24 april, dezelfde periode wanneer van enkele andere soorten migratie waargenomen werd! Het hoogste dagtotaal werd genoteerd op 12 juli met 58 exemplaren. B. Kindts meldde de enige rups op 9 september; die gaf de vlinder op 30 september. Bijna alle exemplaren werden door licht aangetrokken, behalve enkele exemplaren die A. De Turck en W. Troukens overdag in de vegetatie konden ontdekken. De laatste dieren werden einde november te Hulst gezien zodat E. Vermandel de nieuwe uiterste datum kon vastleggen op 28 november (fig. 10).

Vindplaatsen: **Ant.(51):** Merksplas, Oud-Turnhout; **Bra.(8):** Anderlecht, Dilbeek; **Lim.(2):** Maaseik; **Luik(6):** Ninane; **Nam.(343):** Presgaux; **O.VI.(315):** Eeklo, Haaltert, Sinaai; **W.VI.(18):** Wenduine; **Z.VI.(3):** Hulst. Maandtotaal: april 1, mei 20, juni 43, juli 509, augustus 155, september 5, oktober 2, november 10. Jaartotaal: 745 + 1 rups.

***Margaritia sticticalis* (Linnaeus, 1761)**

Een exemplaar van deze zeer zeldzame *Pyalidae* werd gevonden door E. Dufrain te Merksplas (Antw.) op 24 september. Gedurende de laatste 10 jaar werd enkel in 1993 nog een exemplaar gemeld. Eén van onze zeer bijzondere waarnemingen van 1994.

Dwaalgasten

***Aporia crataegi* (Linnaeus, 1758)**

Het groot geaderd witje werd enkel in zijn gebied van herkomst opgemerkt. Op 25 mei vond G. Glabeke een pop te Torgny. Op 24 en 30 juni zag ik enkele vlinders te resp. Martelange en Couvin.

Vindplaatsen: **Nam.(2):** Couvin; **Lux.(5 + 1 pop):** Martelange, Torgny.

***Argynnis paphia* (Linnaeus, 1758)**

De eerste keizersmantel werd door M. Van Opstaele gemeld op 2 juli te Bellem. Het betrof een zeer onrustig vliegend exemplaar, misschien op doorreis. Op 21 juli meldde M. Gillard 4 exemplaren te Presgaux. Hier is de vlinder elk jaar present en een algemene verschijning in de bossen. Eveneens op 21 juli noteerde F. Verloove een exemplaar te Eeklo. De laatste vlinders werden gezien te Ursel op 2 en 14 augustus; nu betrof het pleisterende exemplaren. Het is wel reeds het derde opeenvolgende jaar dat de soort in het Drongengoed gezien werd. Misschien heeft hij er een kleine populatie kunnen ontwikkelen, zeker te volgen!

Vindplaatsen: **Nam.(4):** Presgaux; **O.VI.(4):** Bellem, Eeklo, Ursel.
Jaartotaal: 8.

***Nymphalis antiopa* (Linnaeus, 1758)**

Slechts 1 vlinder, in oostelijke richting vliegend, op 23 april te Aalter (M. Matthys).

***Issoria lathonia* (Linnaeus, 1758)**

Er werden in België 14 kleine parelmoervlinders gezien, verspreid over het land, wat aanduidt dat de soort migreert tot ver buiten de gebieden waar ze inheems is. Een duidelijk voorbeeld hiervan was een vlinder die R. Pletinck te Hamme Sint-Anna op 25 april in noordelijke richting migrerend waarnam. Op dezelfde dag werd tevens de eerste actief migrerende *V. atalanta* gezien. Er stond toen een zuidelijke wind. In West-Vlaanderen werden verder nog vlinders gemeld op 26 juli te Poeke (S. Smets), op 4 en 7 augustus te Oostduinkerke (S. Spruytte) en op 14 augustus te Knesselare (R. Van Moerkerke). D. Dumont meldde de soort nieuw voor Spa op 7 augustus, wat op migratie kan duiden. Te Presgaux meldde M. Gillard de soort zoals elk jaar weer als standvlinder. Hij noteerde er zowel de eerste generatie op 24 maart, wat een nieuwe vroegste vinddatum is, als de tweede generatie op 3 augustus op vlinderstruik. Een erg late vlinder werd op 6 oktober, een nieuwe uiterste vinddatum, te Maredret door B. Soyez gezien.

Vindplaatsen: **Luik(2):** Lanaye, Spa; **Hen(1):** Cerfontaine; **Lux.(1):** Torgny; **Nam.(3):** Maredret, Presgaux; **O.VI.(3):** Hamme Sint-Anna, Knesselare, Poeke; **W.VI.(2):** Oostduinkerke; **Fra.(2):** Pont-Sainte-Maxime-sur-Oise.

Maandtotalen: maart 1, april 1, juli 2, augustus 5, september 3, oktober 2. Jaartotaal: 14.

***Rheumaptera cervinalis* (Scopoli, 1763)**

Deze spanner kende een terugval tegenover het vorige jaar. Op vele gekende vindplaatsen kwam hij slechts sporadisch voor of ontbrak er geheel. Hiervan zal het slechte voorjaarsweer wel de oorzaak zijn. De eerste generatie werd vastgesteld tussen 19 maart te Hamme (H. Kinders) en 6 mei te Wingene (M. Van Opstaele). J. Michiels meldde ons op 5 en 6 juni te Sint-Martens-Bodegem 54 rupsen; deze kwamen 's avonds naar de toppen van zijn zuurbeshaag om te eten en waren voor zonsopgang terug in de haag verscholen. H. Kinders zag de eerste exemplaren van de tweede generatie van 26 juni tot 29 juni. Ikzelf had er nog één op 25 juli te Haaltert en M. Van Opstaele te Maldegem op 2 augustus. Opmerkelijk is een uitzonderlijk late vlinder op 24 september te Zomergem (T. Sierens). Dat het hier ging om een puntgaaf exemplaar stemt wel tot nadenken. Hoewel ooit een vlinder begin september werd gemeld is dit momenteel de uiterste waarneming van een vlinder (een partiële derde generatie?)

Vindplaatsen: **Bra.**(1+54 rupsen): Sint-Martens-Bodegem; **Luik**(2): Lixhe **O.Vl.**(21): Haaltert, Hamme, Maldegem, Zomergem; **W.Vl.**(2): Wingene.
Maandtotalen: maart 3, april 11, mei 1, juni 8 + 54 rupsen, juli 1, augustus 1, september 1. Jaartotaal: 26 imago's en 54 rupsen.

***Stegania trimaculata* (De Villers, 1789)**

Een vrouwtje van f. *cognataria* werd als enige exemplaar reeds zeer vroeg, op 21 april, gezien door W. Troukens te Dilbeek. Hiermee is dit de tot nu toe vroegste waarneming van de eerste generatie. Gezien het feit dat in de eropvolgende dagen enkele andere migrerende soorten gezien zijn, is het niet onmogelijk dat het om een zwerver ging. Anderzijds is de soort wel gezien op de lokaliteit waar sinds 1984 de vlinder elk jaar gevonden wordt. De vorige vroegste lentevlinder was bijna een maand later op het jaar.

***Hemaris fuciformis* (Linnaeus, 1758)**

De eerste glasvleugelpijlstaart werd op 11 mei foeragerend op zenegroen waargenomen door J. Chapelle te Biron. Het laatste exemplaar van de eerste generatie werd te Han-sur-Lesse op 16 juni genoteerd (E. Stassart). Ikzelf vond een rupsje te Couvin op 30 juni. Slechts één vlinder van de tweede generatie werd gezien te Nadrin op 19 juli (W. Vandenbrande). De soort werd nergens boven de lijn Samber en Maas gesignaleerd.

Vindplaatsen: **Nam**(4): Couvin, Han-sur-Lesse; **Luik**(3): Goe, Theux; **Lux**(4): Biron, Nadrin, Tavigny.
Maandtotalen: mei 2, juni 7 + 1 rups, juli 1. Jaartotaal: 11 + 1 rups.

***Hyles euphorbiae* (Linnaeus, 1758)**

S. Spruytte vond op 24 juli 20 rupsen van de wolfsmelkpijlstaart aan de kust. L. Merveillie vond op 26 juli in dezelfde biotopen 7 rupsen. Tot 6 augustus werden te Koksijde en Oostduinkerke in totaal 42 rupsen op zeewolfsmelk aangetroffen. Deze leverden de vlinders in augustus en september. Aan de westkust zijn in het verleden nog meer waarnemingen van deze soort gebeurd. Op niet zo'n grote afstand hiervandaan aan de Noordfranse kust (Baie-de-Somme) werden rupsen gezien door F. Sueur. Hij schreef dat tussen 8 en 22 augustus te Marquenterre en in Baie-de-Somme de rupsen nog nooit zo talrijk waren. In Nederland werden in 1992 meer dan 100 rupsen gevonden, na jarenlange afwezigheid (De Vos 1995), misschien een aanduiding dat *H. euphorbiae* de laatste jaren als dwaalgast weer is opgedoken in onze streken, of is hij hier steeds latent aanwezig geweest en kent hij een paar goede jaren?

Vindplaatsen: **W.Vl.**(42): Koksijde, Oostduinkerke; **Fra.**(112): Baie-de-Somme, Marquenterre.
Jaartotaal: 154 rupsen.

***Hyles gallii* (Rottemburg, 1775)**

Dit jaar werden slechts weinig rupsen gevonden van de walstropijlstaart. Ze waren vroeger volgroeid dan in 1993, zodat we begin augustus reeds te laat waren op de vindplaatsen. M. Gillard meldde wel zes rupsjes op 10 juli, een nieuwe vroegste datum voor rupsen, maar ze waren dan wel nog zeer klein. Bij zijn terugkeer naar Hockay midden augustus vond hij er enkel nog kaalgevreten wilgeroosjes en veel uitwerpselen; de rupsen waren op drie na alle reeds verpopt, vermoedelijk ten gevolge van het zeer warme weer. P. Cluck nam nog een rups waar op 15 augustus te Xhoffraix. Er werden slechts 2 imago's gesignaleerd, die echter beide op het voorkomen van een tweede generatie duiden, wat niet verwonderlijk is gezien het prachtige zomerweer. De eerste pijlstaart foerageerde op 12 augustus overdag op de vlinderstruik van J.L. Renneson te

Marbehan. Het andere exemplaar werd op 4 september te Noirefontaine door P. Virlet tijdens de schemering op siertabak waargenomen.

Vindplaatsen: **Lux**(2 imago's) : Marbehan, Noirefontaine; **Luik**(10 rupsen): Xhoffraix, Theux.

Maandtotalen: juni 6 rupsen, augustus 4 rupsen + 1 imago, september 1 imago. Jaartotaal: 2 imago's en 10 rupsen.

***Actinotia hyperici* ([Denis & Schiffermüller], 1775)**

A. De Turck vond een dood, maar gaaf exemplaar van deze uil te Sint-Jans-Molenbeek op 5 september en twee exemplaren de dag nadien. Later meldde hij telkens één exemplaar op 13, 15 en 19 september. 19 september is tot nog toe de laatste vinddatum. Het is verheugend vast te stellen dat de soort in België dus nog stand houdt.

***Mythimna albipuncta* ([Denis & Schiffermüller], 1775)**

Op 1991 na het beste jaar voor deze uil, die de laatste jaren voornamelijk in Limburg en Luik aangetroffen werd. Eerste vinddatum is 1 juni met 5 exemplaren te Lanaye (E. Stassart). Op 1 augustus ving ik 3 exemplaren op smeer te Wenduine. Het was reeds een aantal jaren geleden dat we de soort er nog zagen. Hoogste dagtotaal is 8 exemplaren op 9 augustus op 3 verschillende lokaliteiten. In totaal werden 19 exemplaren op smeer aangetroffen, de andere op licht. Het laatste exemplaar op 9 november; dit is de eerste waarneming te Lanaye (E. Stassart). Nog nooit was de soort zo laat op het jaar gezien.

Vindplaatsen: **Lim.**(22): Diepenbeek, Eisdon, Maaseik, Zutendaal; **Luik**(27): Lanaye; **Nam.**(5): Presgaux; **O.Vl.**(2): Assenede; **W.Vl.**(4): Sint-Denijs, Wenduine; **Z.Vl.**(4): Hulst.

Maandtotalen: juni 8 juli 2, augustus 39, september 8, oktober 3, november 4. Jaartotaal: 64.

***Mythimna l-album* (Linnaeus, 1758)**

De uil was met 29 exemplaren goed aanwezig, hoewel slechts 4 personen hem meldden. Zeer opvallend waren 5 exemplaren van de gewoonlijk zeldzame eerste generatie. Het eerste zag ik op 18 juni te Bocholt op HPL-licht. Een tweede meldde B. Soyez te Jemeppe-sur-Sambre op 23 juni. E. Stassart ving de soort op 26 juni te Lanaye en op 13 juli te Wonck. Ik vond te Maaseik op 2 juli een *M. l-album* in mijn lichtval. De tweede generatie startte te Lanaye met 2 vlinders op 21 september. E. Stassart meldde er op 22 één op smeer en op 23 september één op vlinderstruik te Lixhe. Het hoogste dagtotaal van 9 vlinders noteerde M. Lighezzolo op zijn centje te Stockay op 25 september. Het laatste exemplaar werd gezien door E. Stassart te Lanaye op 8 oktober.

Vindplaatsen: **Lim.**(2): Bocholt, Maaseik; **Luik**(26): Lanaye, Lixhe, Stockay; **Nam.**(1): Jemeppe-sur-Sambre. Maandtotalen: juni 3, juli 2, september 21, oktober 3. Jaartotaal: 29.

***Cryphia algae* (Fabricius, 1775)**

Slechts 5 personen meldden dit eerder onopvallende uiltje. Het eerste exemplaar werd door U.V.-licht aangetrokken te Oupeye op 12 juli (C. Warnotte). Tussen 16 juli en 2 augustus kwamen nog 12 vlinders op uiteenliggende plaatsen op licht. E. Stassart meldde hem in 1994 als nieuwe soort te Lanaye en Lixhe. Het laatste dier werd terug door C. Warnotte te Oupeye gezien op 17 augustus.

Vindplaatsen: **Bra.**(1): Dilbeek; **Hen.**(2): Laplaigne; **Lim.**(3): Diepenbeek; **Luik**(8): Lanaye, Lixhe, Oupeye. **O.Vl.**(2): Haaltert.

Maandtotalen: juli 11, augustus 5. Jaartotaal: 16.

***Hoplodrina ambigua* ([Denis & Schiffermüller], 1775)**

Er werden slechts 5 vlinders van de eerste generatie gezien, met de eerste twee op 1

juni te Lanaye en de laatste op 26 juni (E. Stassart). Op 8 en 9 augustus zag ik te Maaseik de eerste vlinders van de talrijker tweede generatie. Er werden vanaf dan bijna dagelijks vlinders waargenomen tot begin september. Het hoogste dagtotaal lag op 15 augustus met 7 vlinders. Het laatste exemplaar alweer te Lanaye op 21 september (E. Stassart). 9 vlinders werden op smeer waargenomen, 4 op vlinderstruik, 51 op licht. Wordt de soort echt niet in Wallonië waargenomen of wordt ze er niet genoteerd?

Vindplaatsen: **Ant.(14):** Hoboken, Schilde, Zwijndrecht; **Bra.(6):** Anderlecht, Dilbeek; **Lim.(17):** Diepenbeek, Eisden, Maaseik; **Luik(17):** Lanaye, Lixhe; **O.VI.(22):** Haaltert, Mariakerke, Zomergem; **W.VI.(15):** Sint-Denijs, Wenduine.

Maandtotalen: juni 5, augustus 47, september 25. Jaartotaal: 77.

***Autographa bractea* ([Denis & Schiffermüller], 1775)**

Een behoorlijk jaar voor *A. bractea*. Het eerste exemplaar werd op 27 juni te Jalhay gevonden (E. Stassart). Deze ving een tweede op HPL-licht op 13 juli te Wonck. Dit is na Loen (1940, eerste vermelding in België) en Lixhe (G. Verjans) het derde exemplaar ooit in de regio van de Sint-Pietersberg aangetroffen. B. Maes vond nog twee vlinders te Bihain op 20 juli en vermoedt dat de soort er inheems is. De laatste waarneming kwam van T. Sierens te Wibrin op 25 juli.

Vindplaatsen: **Luik(2):** Jalhay, Wonck; **Lux(3):** Bihain, Wibrin.

Maandtotalen: juni 1, juli 4. Jaartotaal: 5.

***Diachrysis chryson* (Esper, 1789)**

Het was reeds sinds 1986 geleden dat in België nog vlinders aangetroffen werden. P. Van Son ving te Lahage (Lux.) tussen 10 en 14 juli 9 exemplaren op menglicht. Deze uil wordt steeds in de buurt van Virton en omstreken aangetroffen.

***Macdunnoughia confusa* (Stephens, 1850)**

Deze uil blijft het goed doen bij ons. Dat de recente uitbreiding nog verder gaat, getuigen vondsten in Denemarken van een 20-tal vlinders in 1994. Gewoonlijk was *M. confusa* er immers een zeldzame verschijning, waarvan per jaar slechts een enkeling gezien werd. In België hadden we dit jaar 209 exemplaren, gespreid over drie generaties, de eerste te Schilde op 6 mei (H. Van Besauw), verder enkele vlinders de tweede helft van mei. In deze periode ontloopten bij mij enkele vlinders die buitenshuis als rups overwinterden. Hiermee is dus vast komen te staan dat de soort bij ons kan overwinteren. W. Van den Brande meldde haar nieuw voor Zedelgem op 3 juli. Vanaf midden juli werden dagelijks vlinders gezien, het hoogste dagtotaal op 3 september met 19 vlinders op 5 lokaliteiten. Bij 129 vlinders werden bijzonderheden opgegeven over de waarnemingswijze: 20% op licht en 80% op bloemen. Op 27 augustus zag ik bij valavond te Maaseik een wijffe eitjes afleggen op bijvoet. De laatste vlinder ving ik te Haaltert op 15 oktober op HPL, een nieuwe uiterste datum.

Vindplaatsen : **Ant.(42):** Merksplas, Mortsel, Poppel, Schilde, Turnhout, Weelde-Statie; **Bra.(20):** Anderlecht, Sint-Jans-Molenbeek; **Hen.(1):** Laplaigne; **Lim.(15):** Diepenbeek, Maaseik; **Luik(81):** Lanaye, Lixhe, Stockay, Wonck; **Nam.(1):** Han-sur-Lesse; **O.VI.(47):** Daknam, Haaltert, Hamme, Hamme Sint-Anna, Sinaai; **W.VI.(5):** Deerlijk, Ruiselede, Zedelgem.

Maandtotalen: mei 6, juni 5, juli 63, augustus 55 + 3 eitjes, september 79 en 2 poppen, oktober 1. Jaartotaal: 209 + 3 eitjes.

***Syngrapha interrogationis* (Linnaeus, 1758)**

Deze uil werd enkel gezien op biotopen waar hij inheems schijnt te zijn: 2 exemplaren te Jalhay op 9 juli (L. Rose), 4 exemplaren te Bihain op 20 juli (B. Maes) en

Tabel 1: Trekvlinders per decade in België 1994.

	jan			feb			maa			apr			mei			jun			jul			aug			sep			okt			nov			dec			totaal
	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	
België 1994																																					
<i>P. xylostea</i>																																					745
<i>U. ferrugalis</i>																																					17
<i>N. noctuella</i>																																					123
<i>M. sticticalis</i>																																					1
<i>D. reticularis</i>																																					50
<i>C. hyale</i>																																					9
<i>C. crocea</i>																																					178
<i>V. atalanta</i>																																					11961
<i>V. cardui</i>																																					2884
<i>O. olustipata</i>																																					2
<i>A. atropos</i>																																					1
idem (rups)																																					1
<i>A. convolvuli</i>																																					22
<i>M. nictitatorum</i>																																					257
<i>A. ipision</i>																																					374
<i>P. saucia</i>																																					12
<i>M. unipuncta</i>																																					3
<i>H. piligera</i>																																					13
<i>D. chrysom</i>																																					9
<i>C. chalcites</i>																																					18
<i>A. gamma</i>																																					60603

Tabel 2: Dwaalgasten en zwervers per decade in België 1994.

	jun		jul		aug		sep		okt		nov		dec		totaal
	i	ii	i	ii	i	ii	i	ii	i	ii	i	ii	i	ii	
België 1994															
<i>A. crassus</i>															7
<i>A. latitans</i>							2	4	1						14
<i>N. antipia</i>										2					1
<i>A. papilia</i>															8
<i>N. polychlorae</i>							5	1	1						8
<i>L. coridon</i>															1
<i>P. machani</i>															52
idem (rups)															59
<i>R. cervinatus</i>							3	29	14	2	4				22
idem (rups)															26
<i>S. trimaculata</i>															54
<i>H. fasciatus</i>															1
idem (rups)															11
<i>H. erpophias</i> (rups)							2								5
<i>H. galli</i>															154
idem (rups)															2
<i>L. hyperici</i>															10
<i>M. altipuncta</i>															6
<i>M. lathum</i>															64
<i>C. algeae</i>															29
<i>H. anthracis</i>															16
<i>A. bruckii</i>															77
<i>M. confusa</i>															5
<i>C. spencei</i>															209
<i>L. formosana</i>															1
															26

Tabel 3: Overzicht van de in 1994 behaalde records.

1994	Nieuw grootste aantal	Nieuwe uiterste data	
		vroegste	laatste
<i>P. xylostella</i>	745		23 november
<i>N. noctuella</i>	123		23 november
<i>U. ferrugalis</i>			24 november
<i>I. lathonia</i>	14	24 maart	6 oktober
<i>V. atalanta</i>	11915		
<i>V. cardui</i>			7 november
<i>C. crocea</i>	176		8 november
<i>H. peltigera</i>	14		10 oktober
<i>H. euphorbiae</i> (rups)	154		
<i>H. gallii</i> (rups)		10 juli	
<i>S. trimaculata</i>		21 april	
<i>R. cervinalis</i>			24 september
<i>A. ipsilon</i>	374		23 november
<i>A. hyperici</i>			19 september
<i>M. albipuncta</i>			9 november
<i>M. unipuncta</i>	3	11 juni	
<i>A. gamma</i>	60703		
<i>M. confusa</i>			15 oktober
<i>C. chalcites</i>			4 november
<i>P. saucia</i>	12		12 november

het laatste exemplaar te Jalhay op 30 juli (L. Rose).

Vindplaatsen: **Luik(3)** Jalhay; **Lux.(4)**: Bihain.

***Catocala sponsa* (Linnaeus, 1758)**

Het enige exemplaar werd door M. Gillard gemeld te Presgaux op 27 juli.

***Diasemia reticularis* (Linnaeus, 1761)**

50 exemplaren te Rossignol op 26 juni (J.L. Renneson). Heeft de soort zich plaatselijk in stand kunnen houden?

***Lozotaeniodes formosanus* (Geyer [1830])**

Er werd weer een behoorlijk aantal exemplaren gezien tussen 28 juni te Haaltert en 2 augustus te Wenduine (Bart Vanholder). R. De Prins vond een vlindertje te Mechelen op 2 juli en M. Lighezzolo te Stockay op 25 juli. Ikzelf stelde de soort vast op een eveneens nieuwe vindplaats, nl. Niel-bij-As. Misschien zullen wat meer mensen deze goed

herkenbare bladroller melden na het zien van de foto in "Entomobrochure 6". Het hoogste dagtotaal werd op 12 juli bereikt met 5 te Wenduine (A. De Turck) en 2 te Ruiselede (A. Leman). Zoals steeds kende de soort een relatief korte vliegtijd.

Vindplaatsen: **Ant.(1):** Mechelen; **Bra(1):** Dilbeek; **Lim.(1):** Niel-bij-As; **Luik(1):** Stockay; **O.VI.(7):** Haaltert; **W.VI.(15):** Ruiselede, Wenduine.

Maandtotalen : juni 2, juli 23, augustus 1. Jaartotaal: 26.

Tot slot

Een dankwoord aan Marcel Gillard voor zijn coördinatiewerk t.a.v de Franstalige medewerkers, aan alle medewerkers van het BTO voor het nauwkeurig noteren en doorsturen van hun gegevens. Een speciale dank aan al diegenen die uitdrukkelijke melding maakten van exemplaren die migrerend werden waargenomen. Zij brengen heel wat nuttige gegevens aan. Aan het hele sectie-bestuur van het BTO voor hun inbreng en discussie. Aan Rob De Vos, coördinator van het Nederlands trekvlinderonderzoek, voor het op diskette ter beschikking stellen van de Nederlandse gegevens. Aan het KMI te Brussel voor het verstrekken van weerkundige gegevens. Aan de Uyttenboogaert-Eliassenstichting voor het verstrekken van subsidies. Aan Bernard Misonne voor zijn grafiek van de temperatuur. Aan Bert Klaps voor de software nodig voor de digitalisering en verwerking van de gegevens.

Een oproep aan de medewerkers om op de nieuwe invulformulieren zoveel mogelijk uw manier van waarnemen te vermelden (U.V.-licht, smeer, op welke bloem enz.). Gelieve indien mogelijk bij de opmerkingen gegevens te vermelden betreffend de conditie van de waargenomen vlinders, gaaf of afgevlogen, bleek of donker exemplaar (b.v. bij *V. cardui*, *A. gamma*). U wordt met aandrang gevraagd om in elk geval te vermelden wanneer u vlinders in actieve (re)migratie waarneemt, te herkennen aan hun wilde vlucht. Deze gegevens zijn van zeer grote waarde bij de interpretatie van de histogrammen.

Een oproep aan alle vlinderliefhebbers om zich aan te melden als medewerker. U ontvangt dan de benodigde formulieren en de laatste nieuwsbrief.

Bibliografie

De Vos, R., 1995. Trekvlinders in 1992 (drieënvijftigste jaarverslag) (Lepidoptera). - *Ent.Ber., Amst.* **55** (3): 37-46.
Dunn, T.C., 1994. *Tyta luctuosa* (Denis & Schiffermüller), The Four Spotted (Lep: Noctuidae), new to Co. Durham (VC66). - *Entomologist's Rec.J.Var.* **106**: 254.